

ROMANTIKA NA SLOVENSKEM

(predromantika po l. 1810 do 1830)

(romantika 1830 – 1848)

Francoska revolucija je zanesla med nesvobodne narode misel o svobodi in enakopravnosti. K temu so pripomogle še Napoleonove zmage in podjarmljeni narodi so vedno bolj zahtevali svoje pravice. Po Napoleonovem porazu so Avstrija, Rusija in Prusija sklenile sveto zvezo z namenom, da bi potlačile svobodoljubno gibanje med svojimi narodi. Ta pritisk je prišel najbolj do izraza v Avstriji, kjer je bilo največ podjarmljenih Slovanov, Avstrijsko politiko je vodil ministrski predsednik Metternich, ki je s policijo nadziral vse javno življenje in onemogočil širjenje naprednih idej v tisku. Takšno je bilo stanje do marčne revolucije leta 1848. To dobo imenujemo predmarčno dobo ali dobo Metternichovega absolutizma.

Takšno življenje je dobilo svoj izraz tudi v književnosti, ki kaže močno razočaranje nad takratnimi razmerami, vendar pa tudi zaupanje v lepšo bodočnost. Književniki te dobe močno nasprotujejo pretiranemu čaščenju razuma in upoštevajo predvsem čustva in voljo. Nova struja se imenuje romantika.

Romantična književnost se močno razlikuje od književnosti v dobi razsvetljenstva in kaže naslednje značilnosti:

- v književnih delih prevladujeta domišljija in čustvenost,
- jezik je slikovit, poln primer in okrasnih pridevnikov,
- slovničarji proučujejo živ jezik, ki naj bo podlaga knjižnemu jeziku,
- književniki zajemajo snov iz preteklosti, predvsem iz srednjega veka ter posnemajo ljudske pesmi,
- radi opisujejo nenavadne ljudi s skrivnostno preteklostjo, skrivnostne dogodke, življenje na gradovih in lepe pokrajine,
- romantiki poudarjajo svobodo umetniškega ustvarjanja,
- povsod vidijo razkol med stvarnostjo in idealom (svetobolje).

Slovenci smo prišli po zmagi nad Napoleonom spet pod avstrijsko oblast in doživeli hude čase: Metternichov absolutizem je zatiral vsako svobodoljubno misel in preganjal ljudi, ki so se zdeli nevarni državi (Prešeren). Kljub temu je dosegla slovenska književnost v dobi romantike velik napredek v jezikovnem in umetniškem pogledu.

Obdobju slovenske romantike se prične 1830. leta, ko se konča predromantika in ko prevlada v Prešernovem ustvarjanju prava romantika ter se prek prvega letnika Kranjske Čbelice uveljavi tudi v javnosti. Do l. 1830 o romantiki ne moremo govoriti niti pri Prešernu, še manj pri delih starejših in mlajših sodobnikov, kjer še zmeraj prevladujejo vplivi razsvetljenstva in predromantike.

Odtlej poteka slovenska romantika vzporedno s Čopovim poseganjem v javnost in z razvojem Prešernovega pesništva. Vrh doseže okoli l. 1935, nato pa polagoma izgublja zamah vse do l. 1846, ko Prešeren opusti ustvarjalno delo. Leta 1848 se doba romantike zaključí. Tega leta izide tudi zadnji zvezek Kranjske Čbelice. Poleg tega nastanejo z revolucijo 1848 za slovenski slovstveni razvoj nove razmere, v katerih se uveljavijo mlajše generacije, Prešernova smrt leto kasneje pomeni dokončni sklep obdobja.

V obdobju med leti 1830 in 1848 je romantika osrednja smer slovenskega slovstva. Po zunanjem obsegu je skromna, saj zajema samo Čopovo literarno teoretsko in kritično miselnost ter Prešernovo pesništvo.

Na Slovenskem sta bila v tem času dva rodova romantikov: starejši, ki je deloval na znanstvenem področju, in mlajši, ki je skušal po zgledu tujih književnikov oz. književnosti ustvariti umetno poezijo. Starejšim smerem pripada tudi začetek slovenskega pripovedništva – prva slovenska povest: Janez Gigler - Sreča v nesreči (1836). Te zaradi poučno – vzgojnega značaja ni mogoče uvrstiti v kako sodobnejšo smer, saj spada v okviru tradicionalne poučne fabulistike, kakršna je v Evropi trajala od baroka dalje in se pomlajala v novih oblikah, izvir pa ima v starejših dobah.

Zvrsti in oblike:

Evropska romantika je dosegla vrh predvsem v lirskem in epsko lirskem pesništvu. Gojila je tudi dramatik in pripovedništvo v prozi. Medtem ko je v dramatici ostala brez vidnejših uspehov, je v prozi ustvarila nove oblike romana, povesti in novele. Od vseh teh slovstvenih vrst in zvrsti se je v slovenski romantiki s Prešernom uveljavila samo poezija, lirska in epsko-lirska. Prešeren je sicer nameraval napisati tudi tragedijo, roman in novelo, vendar načrtov ni uresničil.

Nastane pa tudi povest v prozi, že prej omenjena Sreča v nesreči, Janeza Ciglerja.

V pesništvu je Prešeren uvedel vrsto zvrsti in oblik, ki jih slovenska razsvetljenska in predromantična poezija še ni poznala. Popolnoma je opustil odo, basen in didaktično pesem ter na novo ustvaril romantično ljubezensko pesem, satiro, elegijo, balado, romanco, slovstveni epigram, epsko-lirsko povest v verzih, pa tudi refleksivno pesem in nazadnje napitnico. Večina teh zvrsti izvira iz predromantike in romantike, v nekaterih pa nadaljuje antično in renesančno tradicijo.

Kranjska Čbelica:

Bila je glasilo slovenske romantike, ki je izšlo v petih zvezkih. Prvi je izšel 1830 leta, drugi l. 1831, tretji l. 1832, četrti l. 1834, peti pa šele 1848. leta. Urednik glasila je bil Miha Kastelic, osrednji pesnik pa France Prešeren, ki je bil hkrati tudi najpomembnejši predstavnik romantike na Slovenskem. Čeprav je Kranjska Čbelica v glavnem izhajala samo štiri leta, je že s tem odprla vrata slovenski romantiki in jo za dve desetletji utrdila kot vodilno smer v slovenskem slovstvu, s tem pa mu zagotovila nadaljnji razvoj.